

Det kongelige kunnskapsdepartement
Det kongelige barne- og likestillingsdepartement

Til alle landets kommuner, fylkeskommuner og fylkesmenn

Deres ref

Vår ref

Dato

18/1379-

28 . mai 2018

Arbeidet mot negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse - beredskap før sommeren

Negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse er svært alvorlig for dem som rammes, og arbeidet for å bekjempe dette er derfor høyt prioritert av regjeringen. Arbeidet krever en bred tilnærming og samarbeid på tvers av etater og landegrenser. Kommuner og fylkeskommuners tjenester for barn og unge har en viktig rolle i dette arbeidet. Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi) gjennomfører nå kampanjen [dittegetvalg](#) rettet mot minoritetsungdom på sosiale medier.

Vi ber om at dette brevet og vedlegget videreformidles til følgende: Grunn- og videregående skoler, helsestasjons- og skolehelsetjenesten, fastleger, psykisk helsetjeneste, NAV-kontorene, barneverntjenesten og familievernnet.

Til dere som i arbeidet møter barn og unge

Sommerferien er en tid hvor mange reiser til utlandet. For noen unge innebærer dette en fare for å komme i situasjoner hvor de blir utsatt for tvangsekteskap eller forsøk på det, eller at de blir etterlatt i utlandet mot sin vilje og utsatt for trusler, vold og frihetsberøvelse.

Det er viktig å være ekstra oppmerksomme på unge i faresonen, og prøve å forhindre utreise ved alvorlig bekymring.

Ved bekymring – be om en samtale

Hvis du er bekymret for en ungdom, be om en samtale med den det gjelder. Kompetansteamet mot tvangsekteskap og kjønnslemlestelse kan gi råd om hvordan en slik samtale gjennomføres.

Ikke reis!

Når en person befinner seg i utlandet og ber om hjelp, er det begrenset hva norske myndigheter kan gjøre, selv om personen er norsk statsborger. Derfor er det viktigste rådet ved alvorlig bekymring: Ikke reis! Se [råd før en reise til utlandet](#).

Hjelp og veiledning

Det finnes [minoritetsrådgivere](#) ved utvalgte ungdoms- og videregående skoler i flere deler av landet. Minoritetsrådgiverne har spisskompetanse om negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse, og gir råd til elever og skoleansatte.

[Kompetanseteamet mot tvangsekteskap og kjønnslemlestelse](#) (kompetanseteamet) er et nasjonalt, tverretattlig fagteam som gir råd og veiledning til ansatte i førstelinjetjenesten i konkrete saker. Kompetanseteamet gir blant annet råd om hvordan situasjonen til den unge kan kartlegges, vurdering av risiko og praktisk håndtering av saken.

Helsesøster ved helsestasjons- og skolehelsetjenesten kan være en god samarbeidspartner ved bekymring rundt barn og unge. Se [veileder om forebygging av kjønnslemlestelse for helsestasjons- og skolehelsetjenesten](#).

Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (NKVTS) har også en [nettveileder for arbeidet mot kjønnslemlestelse](#)

Barns rett til samtykke

Barn over 12 år skal samtykke til å flytte eller ta opphold i utlandet, dersom ikke minst én av foreldrene med foreldreansvar er med, jf. barneloven §§ 40 tredje ledd og 41 siste ledd. Det vises til at barnekonvensjonen art. 12 bestemmer at et barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter, har rett til å gi uttrykk for disse synspunkter i alle forhold som vedrører barnet, og at deres mening skal tillegges vekt i samsvar med alder og modenhet.

Når det gjelder barn som reiser alene til utlandet, er det først og fremst foreldre som har ansvar for at barnets rettigheter på dette punkt ivaretas. Det er imidlertid viktig at alle som har med barnet å gjøre er oppmerksom på barnets rettigheter, og kan veilede barnet ved behov. Særlig gjelder dette lærere, ansatte i barneverntjenesten eller andre som er i kontakt med barnet.

Meldeplikt og avvergingsplikt

Negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse kan true menneskers liv eller helse. Meldeplikten og avvergingsplikten kan dermed være utløst. Hvis personen er under 18 år skal [barneverntjenesten](#) kontaktes. Hvis personen er over 18 år skal [politiet](#) kontaktes på telefonnummer 02800, eller på nødnummer 112. Politi og barnevern kan også kontaktes for å drøfte saker anonymt.

Alle som arbeider i offentlige instanser og tjenester, herunder helsepersonell og ansatte i barnehager, skoler, skolefritidsordninger og helse- og sosialtjenesten, har en lovpålagt opplysningsplikt til barneverntjenesten. Det samme gjelder ansatte ved familievernkontorer og ved krisesentre. Opplysningsplikten gjelder blant annet når det er grunn til å tro at et barn blir mishandlet i hjemmet eller utsatt for andre former for alvorlig omsorgssvikt.

Det er tilstrekkelig med en begrunnet bekymring eller mistanke. Opplysningsplikten går foran lovbestemt taushetsplikt.

Barnevernets rolle – blant annet når unge står i fare for å bli etterlatt i utlandet

Når barneverntjenesten får informasjon om bekymring for at et barn står i fare for å bli tatt med til utlandet og utsatt for negativ sosial kontroll, vold eller tvang, må barneverntjenesten undersøke saken og eventuelt treffe nødvendige tiltak. På den måten kan barneverntjenestens bidra til å forebygge og forhindre at barn sendes til utlandet.

Barneverntjenesten skal gjennomgå bekymringsmeldinger og åpne undersøkelsessak ved bekymring for barn som har vanlig bosted i Norge, men som oppholder seg i utlandet. Et samarbeid med foreldrene kan være avgjørende for å få barnet hjem. Barneverntjenesten bør derfor tilby foreldre som er i Norge råd, veiledning eller annen bistand. En forutsetning for å iverksette hjelpetiltak er at foreldrene samtykker. Barneverntjenesten har også hjemmel til å fremme sak om vedtak om omsorgsovertakelse, men har ikke hjemmel til å fatte akuttvedtak for barn i utlandet.

Når et barn oppholder seg i et land tilsluttet Haagkonvensjonen 1996, kan norske og utenlandske myndigheter samarbeide om oppfølging og beskyttelse av barnet. Et norsk beskyttelsestiltak kan fullbyrdes i et annet konvensjonsland, noe som kan sikre retur av barnet til Norge. Oversikt over hvilke land som er tilsluttet konvensjonen fremgår av vedlegget nedenfor. Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet kan kontaktes ved behov for samarbeid mellom norske og utenlandske myndigheter etter Haagkonvensjonen 1996. Direktoratet yter bistand og veiledning til barneverntjenestene i slike saker.

Utenriktjenestens rolle - unge etterlatt i utlandet

Utenriktjenesten gir bistand til norske borgere i utlandet. Alle ambassadene kan bistå i saker om tilbakeholdelse. Ambassadene i Amman, Ankara, Islamabad og Nairobi har spesialutsendinger med spisskompetanse om negativ sosial kontroll, tvangsekteskap, kjønnslemlestelse (integreringsrådgivere). Spesialutsendingene veileder andre ambassader i sine respektive regioner i vanskelige saker.

Utenriktjenestens bistand i utlandet skjer etter retningslinjer for konsulær bistand. En mindreårig som er etterlatt i utlandet uten pass og penger vil i særlige tilfeller kunne få utstedt nytt pass og økonomisk bistand til hjemreise. Kompetanseteamet kan koordinere hjelpetiltak i Norge før hjemkomst.

Det er viktig å være klar over at det kan være begrenset hva norske myndigheter kan bistå med når barnet oppholder seg i utlandet. Utenriktjenesten må forholde seg til vertslandets lover og regler, og det er svært varierende om disse gir beskyttelse mot tvangsekteskap eller andre handlinger som er straffbare i Norge. I praksis er det også i noen land svært krevende og risikofyllt å gi bistand til etterlatt ungdom, og i noen tilfeller ikke mulig. Ansatte i skole og hjelpeapparatet må i kommunikasjonen med ungdommen være tydelige om disse utfordringene.

Elever som uteblir ved skolestart

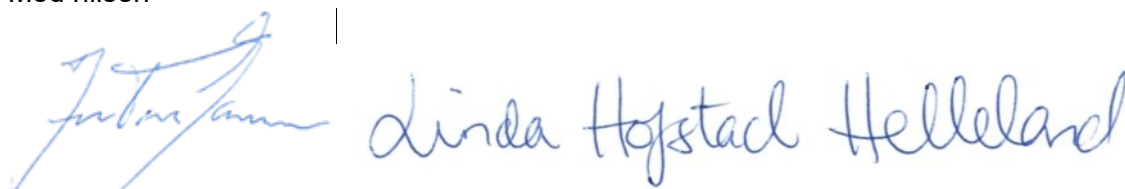
Hvert år opplever skoler at elever ikke møter ved skolestart. Vi ber om at hver kommune, fylkeskommune og skole følger opp elever som uteblir. Utdanningsdirektoratet har utformet en egen [veileder for skoleeier og skoler](#).

Foreslåtte tiltak i revidert nasjonalbudsjett

Regjeringen har i revidert nasjonalbudsjett foreslått flere tiltak for å forebygge og bekjempe negativ sosial kontroll. Et av tiltakene er å utvikle en nettside som skal fungere som en informasjonsportal, og gjøre det enklere å finne informasjon og få veiledning mv. om negativ sosial kontroll. Siden vil blant annet inneholde informasjon, kunnskap og forskning, tilby opplæring gjennom digitale moduler, bidra til at det er kontakt mellom ulike aktører, samt være et sted hvor ungdom og foreldre kan henvende seg. Videre vil regjeringen utvide ordningen med minoritetsrådgivere. Det er i dag 25 minoritetsrådgivere i åtte fylker. Det foreslås å utvide ordningen med 13 minoritetsrådgivere slik at flere fylker dekkes av ordningen.

Vi viser også til vedlegget med adresser til nettressurser og viktige telefonnumre.

Med hilsen

The image shows two handwritten signatures in blue ink. The signature on the left is for Jan Tore Sanner, and the signature on the right is for Linda Hofstad Helleland. The signatures are written in a cursive, flowing style.

Jan Tore Sanner
Kunnskapsminister

Linda Hofstad Helleland
Barne- og likestillingsminister

Vedlegg

Definisjoner:

- **Negativ sosial kontroll** forstås som ulike former for oppsyn, press, trusler og tvang som utøves for å sikre at enkeltpersoner lever i tråd med familiens eller gruppens normer. Kontrollen kjennetegnes ved at den er systematisk og kan bryte med den enkeltes rettigheter i henhold til blant annet barnekonvensjonen og norsk lov.
- **Tvangsekteskap** er en form for vold i nære relasjoner, der en eller begge ektefellene ikke har mulighet til å velge å forbli ugift uten å bli utsatt for represalier.
- **Kjønnslemlestelse** er et inngrep i kvinnens kjønnsorgan som skader organet eller påfører det varige forandringer.

Aktuelle telefonnumre og kontaktinformasjon

- Politi: 02800 eller nødnummer 112
- Alarmtelefonen for barn og unge: 116 111
- Barnevern: <http://barnevernvakten.no/kommune>
- Kompetanseteamet mot tvangsekteskap og kjønnslemlestelse: 47 80 90 50
- Røde Kors-telefonen for tvangsekteskap og kjønnslemlestelse: 815 55 201

- Når barn og unge fryktes etterlatt i utlandet kan en av spesialutsendingene (integreringsrådgiverne) ved følgende utenriksstasjoner kontaktes:
Amman – dekker stasjonene i Midtøsten og Nord-Afrika, inkludert Iran.
Ankara – dekker stasjonene i Europa og Russland (Tsjetsjenia).
Islamabad – dekker stasjonene fra Afghanistan og videre østover i Asia.
Nairobi – dekker landene i Afrika sør for Sahara.
Kontaktinfo til de ulike ambassadene: <https://www.norway.no>
- Utenriksdepartementets operative senter (UDops): +47 23 95 00 00
- Krisesenter: <http://www.psynett.no/liste-over-krisesentre-i-norge>

Aktuelle nettressurser

- Informasjon om ulike hjelpetiltak: https://www.bufdir.no/vold/Tvangsekteskap_og_aresrelatert_vold/
<https://www.imdi.no/om-integrering-i-norge/tvangsekteskap-og-kjonnslemlestelse/>
- Informasjonsside for ungdom: <https://www.ung.no/tvangsekteskap>
- Samlet oversikt over brosjyrer og veiledere: https://www.bufdir.no/vold/Tvangsekteskap_og_aresrelatert_vold/Kunnskap_og_ressurser/Brosjyrer_film_og_veiledere/
- Veiviseren om kjønnslemlestelse: <https://www.nkvts.no/sites/Veiviser-KL/Pages/default.aspx>
- Informasjon om Haagkonvensjonen og oversikt over hvilke land som er tilsluttet: <https://www.bufdir.no/Haag96/>
[Retten til å bestemme over eget liv. Handlingsplan mot negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse \(2017-2020\)](#)